1.5.2. Püsiva kriisiülesande täitmiseks valmistumine

Püsiva kriisiülesande tulemuslik täitmine algab kriisieelsest ettevalmistusest. Selleks tuleb hinnata riske, koostada kriisiplaan, tagada ülesande toimepidevus ning kontrollida ja arendada valmisolekut õppuste kaudu.

Riskianalüüsi koostamine (vaata ka **ptk 1.1. Riskianalüüs**)

Kõik püsiva kriisiülesandega asutused ja isikud peavad tegema riskianalüüsi. PKÜ riskianalüüsi koostamise peamine eesmärk on selgitada välja üleriigilisest riskianalüüsist tulene-vate ja muude ohtude mõju ülesannete täitmisele ja toimepidevusele (§ 18 lg 1).

Kriisiplaani koostamine (vaata ka **ptk 1.2. Kriisiplaan**)

Kriisiülesandega riigiasutustel, ettevõtetel ja kohalikel omavalitsustel on kohustus planeerida kriisiülesande täitmine, sh mõelda, millise ressursiga seda osutatakse. Kriisiplaan kirjeldab asutuse või isiku vastutusel olevate olukordade lahendamist, teiste asutuste toetamist olukorra lahendamisel ning enda toimepidevuse tagamist kriisiülesannete täitmiseks. Kriisiplaanide koostamisel tuleb koostöös partneritega lahendada ka riskianalüüsis tuvastatud ristsõltuvused (§ 20 lg 1).

Kui asutus, kohalik omavalitsus või elutähtsa teenuse osutaja on selgeks teinud kriitilised funktsioonid ja vajaliku inimressursi, saab tööandja määrata kriisiülesandega ameti- ja töö-kohad ning nimetada inimesed, kes on kohustatud neil töötama. Selliseid kohti võib määrata üksnes kriisiplaanis määratud ulatuses ja tingimusel, lähtudes proportsionaalsuse põhimõttest – ainult nii palju, kui on sobiv ja vältimatult vajalik püsiva kriisiülesande või põhiseadusliku institutsiooni ülesannete täitmiseks vajaliku personali tagamiseks (§ 107 lg 4).

Kriisiülesandega ameti- või töökohal töötamine kohustab töötajat riigikaitselises kriisis selle lahendamisse panustama (nt elektrikud, meedikud, teatud riigiasutuste töötajad, politseinikud). Kui inimene on samal ajal määratud Kaitseväes sõjaaja ametikohale, tuleb tema kriisiaegne roll (kas oma töökohal või Kaitseväe sõjaaja üksuses) kooskõlastada Kaitseressursside Ametiga. Nii tagatakse vajalik tööjõud nii kriitiliste funktsioonide täitmisel tsiviilsektoris kui ka Kaitseväe sõjaaja struktuuris.

Püsiva kriisiülesande täitmine eeldab sageli mitme asutuse ja organisatsiooni koostööd. See-tõttu tuleb kriisiplaani koostamisel tagada, et kõigil asjaosalistel oleks ülesannetest, vastutu-sest, sõltuvustest ning võimetest ja ressursist ühine arusaam. Kriisiplaani koostamisel teevad asutused koostööd, et tagada teadlikkus, millise ülesande täitmiseks ja millise ressursiga saab iga osapool panustada. Asutuse kriisiplaan esitatakse osalistele arvamuse avaldamiseks või kooskõlastamiseks.

Asutuse ja isiku kriisiplaan võetakse kasutusele ja rakendatakse:

1. enne kriisiolukorda asutuse või isiku juhi otsusel kriisiolukorda põhjustada võiva ohu tõrjumiseks (nt ulatuslikud päästesündmused vms);
2. kriisiolukorra ajal selle lahendamiseks (§ 20 lg 3).

Kriisiplaani koostamisel osalenud asutusel ja isikul on õigus teha ettepanek kriisiplaani kasu-tusele võtmise ja rakendamise kohta, kui püsiva kriisiülesandega asutus või isik seda ei tee. Näiteks võib ulatusliku nakkushaiguse leviku tõkestamiseks teha ettepaneku kriisiplaan kasutusele võtta ka kriisiplaani koostamisel osalenud haigla, kui Terviseamet seda ettepanekut ei tee.

Ava kõik

Toimepidevuse nõude tagamine

KORKS sätestab toimepidevuse nõude, kus iga tasand – riik, omavalitsus ja teenusepakkuja – peab kriisiolukorras jätkama põhiülesande täitmist.

Püsiva kriisiülesande täitja peab tagama, et ülesannet on võimalik täita ka toimepidevust ohustavates olukordades. Selleks tuleb määrata ülesande täitmiseks vajalikud kriitilised tegevused, hinnata ja maandada riske ning otsustada, millisel tasemel tuleb toimepidevus tagada (§ 23 lg 3 p 1–2).

Samuti tuleb kavandada tegevused toimepidevuse ohtude, häirete ja katkestuste puhuks, sh võrgu- ja infosüsteemide häirete korral, ning ette näha meetmed tegevuse taastamiseks. Valmisoleku tagamiseks tuleb määrata kriisirollid ja vajadusel asendajad, valmistada inimesed nende ülesannete täitmiseks ette ning vajaduse korral kehtestada toimepidevuse tagamise korraldus ja valmisolekutasemed (§ 23 lg 3 p 3–6).

Toimepidevuse tagamiseks tuleb kindlustada vajalikud vahendid ja varu, vajaduse korral määrata varuasukoht ning kavandada sinna ümberpaiknemine. Samuti tuleb määrata toimepi-devuse seisukohalt olulised objektid ning korraldada nende kaitse ja vajaduse korral varjumine.
Lisaks tuleb määrata toimepidevuse ülesannete täitmise eest vastutav isik ja kontaktpunkt (§ 23 lg 3 p 7–9).

Õppused ja harjutused

Vaata ka ptk **1.8. Kriisiolukorra lahendamise õppused**

Püsiva kriisiülesandega asutus ja isik, sh ETO ja KOV ning Vabariigi Valitsus korraldavad õppusi, et kontrollida ja harjutada valmisolekut lahendada kriisiolukorda ja täita püsivaid kriisiülesandeid (§ 22 lg 2).

Vabariigi Valitsusel on kohustus korraldada kriisiolukorraks valmisoleku hindamiseks ning mitme asutuse ja juriidilise isiku kriisiplaani samaaegse rakendamise harjutamiseks vähemalt kord aastas riigikaitselise kriisiolukorra lahendamise õppus ning vähemalt üks kord nelja aasta jooksul mitmest sündmusest põhjustatud kriisiolukorra lahendamise õppus (§ 22 lg 1).

ETKA-l on kohustus korraldada õppusi, et kontrollida elutähtsa teenuse toimepidevust ja valmisolekut täita püsivat kriisiülesannet.

Ka kohalikel omavalitsustel tuleb harjutada õppustel kriisiplaani järgi tegutsemist.

Kriisiolukorraks valmistumist võib kontrollida ka harjutustega. Kuigi harjutustel võib kasutada ka õppuse põhimõtteid, on see olemuselt lihtsam ning selle korraldus ei ole seaduses reguleeritud. Harjutuste tegemise kohustus on KORKS-i alusel püsiva kriisiülesandega asutusel ja isikul ning põhiseaduslikel institutsioonidel, et toimepidevuse tagamiseks plaanitud tegevusi läbi harjutada (§ 23 lg 7).

Teabe saamine kriisiülesande täitmiseks

Kriisiolukorraks valmistumisel ja selle lahendamisel on kriisiülesande täitjatel õigus saada ülesande täitmiseks vajalikku teavet. Valmistumise etapis võimaldab kvaliteetne ja ajakohane teave nt hinnata riske ja koostada kriisiplaani. Kriisiolukorra ajal aitab asjakohase info õigeaegne kohalejõudmine selle lahendamise eest vastutavate ja lahendamises osalevate asutuste ja isikuteni kaasa olukorra võimalikult kiirele ja tulemuslikule lahendamisele.

Seetõttu annab seadus kriisiülesandega asutustele ja isikutele – nii püsiva kui ka ühekordse kriisiülesande täitjatele, sh elutähtsa teenuse osutajatele, kohaliku omavalitsuse üksustele ja põhiseaduslikele institutsioonidele – õiguse saada ülesannete täitmiseks vajalikku teavet nii kriisiolukorraks valmistumisel kui ka kriisiolukorra lahendamisel (§ 129). See hõlmab avaliku teabe seaduse alusel peetavate andmekogude andmeid, mis ei ole isikuandmed, ning muud asutusesiseseks kasutamiseks tunnistatud teavet, kui selle teabe väljastamist või sellele

juurdepääsu ei reguleeri mõni muu õigusakt. Isikuandmete töötlemise alused ja kord on sätestatud seaduses eraldi (§ 131–134) ning neid kohaldatakse üksnes vastavate tingimuste täitmisel.

Kriisiolukorraks valmistumise ja kriisiolukorra lahendamise käigus koostatakse ning kasutatakse sageli teavet, mille avalikuks tulek kahjustaks kriisiolukorra lahendamist või ülesande täitja toimepidevust. Seetõttu tuleb selline teave vajaduse korral tunnistada asutusesiseseks kasutamiseks. See puudutab näiteks riskianalüüse, kriisiplaane, toimepidevuse tagamise lahendusi ning muud teavet, mida kasutatakse kriisiolukorraks valmistumisel või kriisiolukorra lahendamisel. Juurdepääsu-piirangut võib kehtestada üksnes põhjendatud ulatuses – ainult juhul, kui teabe avalikuks tulek kahjustaks kriisiolukorra lahendamist või teabevaldaja toimepidevust (§ 130).

Kui teabe kaitsmiseks ei piisa asutusesiseseks kasutamiseks tunnistamisest ning teave vastab riigisaladuse kaitse eeldustele, kohaldatakse sellele riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadusest tulenevaid nõudeid.

Kriisiülesannete täitmine kriisiolukorras

Kriisiolukorras tuleb esmajärjekorras täita kriisiülesandeid (§ 36 lg 8) ning riigikaitselise kriisiolukorra heakskiitmise arutamine Riigikogus ei peata seda kohustust (§ 25 lg 6, vaata ka **ptk 3.1.1. Riigikogu**).

Püsiva kriisiülesande täitmise ulatus, viis ja täitmise alustamise aeg sõltuvad siiski konkreet-sest kriisiolukorrast ning riigi eesmärkidest selle lahendamisel. Kuigi püsiv kriisiülesanne on ette määratud, ei pruugi selle täitmine kriisiolukorras olla alati vajalik. Näiteks võib ülesande täitmiseks kavandatud ressurssi olla otstarbekam kasutada mõne olulisema või kiiremat sekkumist vajava ülesande täitmiseks. Seetõttu võimaldab seadus kriisiolukorras paindlikult otsustada püsiva kriisiülesande täitmise alustamise või lõpetamise ning vajaduse korral muuta selle täitmise aega, viisi või ulatust, sh täita ülesannet tavapärasest väiksemas või suuremas mahus. (seda käsitleti eespool - viide sinna).

Viimati uuendatud 29.09.2026